

בין שיר לשיר

אמיר גלבע

לילי רתוק: **אמיר, איך מרגיש אדם ששומע סיכומים כאלה עליו?**
אמיר גלבע: רע ומר. רק עכשיו יהיה עלי להתחיל להצדיק כל שנאמר כאן. אילו ידעת כמה משוררים טובים ישנם בארץ. כל החבורה הזאת שישבה כאן, על הבמה, ועוד גם בקהל, אולי.

לילי: **אמיר, למה הפסקת לפרסם? היו שלושה שירים במאזניים?**
אמיר גלבע: למה הפסקתי לפרסם? לספר את האמת!
לילי: כן.

אמיר גלבע: הנה, לא נתת לי לקרוא כאן שלושה שירים מסויימים, מחשש שיפילו מורא על הציבור, וישרו דיכאון. ובכן, רק כאלה אני יכול עכשיו לכתוב אולי. כלומר, לומר את דברי בדרך השיר, כיון שהמצב הוא כזה, שהוא שחור מאוד.

(לאחר שא.ב. קרא את השיר "הולדת") קצת לא נוח היה לי כאן, בימים אלה לקרוא שירים כאילו אנחנו עדיין בארץ של חלומות זהובים. ולגבי השירים האלה: באיזה שהוא מקום אני בהחלט מושפע מהחסידות, שעיקרה שמחה בלב, למען עבודת הבורא. זוהי, כנראה, עבודת השם שלי, הזדהות והתמזגות, במקרה שלי בדרך השיר, עם הטבע, עם היקום. השיר הזה יש בו השפעות. כאן, אלה הסיפורים ששמעתי בילדותי על הבעש"ט שהיה משוטט בהרים כדי להידבק באלהים. ועל היהודים הפשוטים שלמעשה כל שהיה להם זה רק האלוהים. ובו מצאו את החדוה. מכאן, שגם אני אדם יהודי.

דתי אחד אמר לי פעם: אתה בשירך אומר 'אלוהים'. למעשה אסור לך לומר 'אלוהים'.

ש': **למה התכוון?**

ת': כי עבודת האלוהים אצל היהודי הדתי פירושה קודם כל קיום המצוות המעשיות, להתפלל מן הסיודור, להניח תפילין, ללבוש ציצית, כל הדברים האלה.

ש': **ומהי יהדות בשבילך?**

ת': יהדות בשבילי זה גם לאום וקשר עם הארץ. אני חושב שאולי אחד החלומות הראשונים שלי היה שאני בארץ. לא שאני עולה לארץ. חלמתי מתוך הארץ. זה הדבר היפה שבחלום. ששם ניתנים ואפשריים כל הדברים שבעולם. כנראה שתמיד רציתי בזה. גם שם הייתי בארץ. בחלום.

ש': **על הקשר שלך עם הארץ סיפרו לי שבזמן מלחמת יום-כיפור, אתה לא היית כאן, ועד שחזרת לארץ סירבת לאכול. לא יכולת לאכול מרוב דאגה.**
ת': נכון, חליתי. אבל איני יודע אם זה משום-כך. אולי זה לא משום כך, וסתם אני תולה בעצמי איזה מצוות. איני יודע.

ש': **ידעתי שלא תקבל את זה כפשוטו. אולי נשמע עכשיו את "פני יהושע". אני, אחרי הדברים שעמליה אמרה על השיר הזה, סקרנית.**
(אמיר קורא את "פני יהושע").

(לקריאת השיר "איילה אשלח אותך" הקדים א.ג. ואמר) להיות סופר – דבר שלצערי לא הצלחתי עד היום – פירושו שאתה קובע מראש את הנושא, שאתה מאוד רוצה לכתוב עליו, ואתה יושב וכל שאתה יודע, וכל שיש בך, כל זה יחד נותן לך את הכוח להעלות את הדברים. אני, לצערי, איני יודע לכתוב על נושא. אני משום מה, בימים אלה, מחפש אצלי – וזה בזכותה של לילי שאמרה לי להכין שירים לקריאה – שירי תגובה לזמן הזה. והנה ראיתי, שגם פה, בשיר הקטן, הלירי לעילא הזה, שנכתב לפני 11-12 שנים, יש, למעשה, תגובה למה שנעשה בימים אלה בארץ. כלומר, הנה פתאום, בזמן הזה, נתגלה לי השיר ופניו אחרות.

(לאחר שא.ג. קרא את "יחידתי סובבת תועה") אני דווקא לא חשבתי על כך בזמן כתיבת השיר, אבל לאחרונה פתאום תפשתי, שלמעשה שיר זה בו מצוי המפתח לדרך השיר שלי, ואני מוכרח לומר, שכל מי שמשגי את השיר הזה כדרך שנתבהר לי עכשיו, בצדק ייחס לי יהירות. אבל הקריאה כמובן נתונה לכל אחד וגם הפירוש שלו. והשיר הוא שיר כאשר כל אחד מוצא בו את השיר שלו.

ש': **אמיר, אני חושבת שפה ושם יאשימו אותך בכך שאתה רואה את עצמך כענק, שהדמות של המשורר שבאה לידי ביטוי בשירים, היא מין דמות של הרקוקס, אבל נראה לי – שאם-כי יש איזו יומרה בדמות של המשורר בשירים, זאת לא יומרה של אמיר גלבע, האיש הפרטי, אלא של השליחות של המשורר שלקח על עצמו לבנות עולם, כמו שעוזר (רבי) אמר בתחילת הערב.**

ת': זה כבר עניין לסיפור ארוך, אבל אני רואה שהשעה מאוחרת. על כך, אך מלים מעטות. אמרו גם, הרבה חלומות. האמת היא שאני איני זוכר כ"כ חלומות. יש אנשים שמתמירים, החל בפריוד, גם לפניו. אני לא תמיד מאמין שמה שמספרים הוא דווקא החלום שחלמו. ואולי, יתכן. זה מוזר, אולי כן. אני נזכר עכשיו, שכאשר הייתי ילד, עברתי בוקר אחד ברחוב שלנו לפני בית אחד, שעל סיפו משום-מה, ישב איש זקן-זקן, היו לו כבר נינים ואולי בני נינים. כל המשפחה ישרה סביבו. ואחד מן הנינים שלו, ילד שהיכרתי, אמר לי: הוא עכשיו מספר את החלום שחלם לפני חמש שנים,

ואולי אמר, עשר שנים. ולשם כך נתכנסה כל המשפחה. מסתבר שלפי אמונה מסוימת, אסור לפני עבור חמש שנים לספר את החלום שחלמת. מכאן, שאפשר לזכור חלומות.

ובאמת, יש חלומות שחלמת פעם והם חוזרים אליך. אבל אני חושב שהרבה מן החלומות בשירים שלי, הם למעשה זכרונות, אם רחוקים ואם קרובים שעלו מחדש, ושחוויתי אותם מחדש, ואז כבר לא ראיתם כזכרונות אלא כבר נדמו והפכו חלום. אולי משום שבחלום אפשר באמת לעשות הכל. אפשר לחבר זמנים ואירועים שונים יחד, את כל המושגים, את כל הרגשות. ואולי משום שבחלום שאתה בורא אתה השליט ולא הנשלט כדרך שזה בחלום שמקורו בבילי מודע.

ועכשיו, גדול. מה פירוש גדול? ענק מאוד. ובכן, ילד משחק בשוטר וברופא ובכדורגל אז הוא גם משחק באלוהים. אללה אכבר. טוב, התשובה כאן היא באמת על דרך הקלות. אבל השעה מאוחרת מאד. אולי בפעם אחרת, אם פעם נזדמן עוד. אבל לא עכשיו. אני רק אקרא את השיר האחרון.

ש': **השיר האחרון הוא באמת על חלום: ידעתי בחלום.**

ת': שיר זה נכתב ליום שחרור ירושלים. זה אחד השירים המעטים שלי, שכתבתים מתוך הזמנה. הזמנה עצמית. לאחר שיהושע טרפי פנה אלי. הוא ועוד מישהו, חודשים מעטים לאחר שחרור ירושלים, קיבלו על עצמם לערוך קובץ והוא פנה גם אלי להשתתף בו. ואני מאד רציתי להשתתף בו. אך זה לא הלך. כך נמשך הדבר כמה חודשים. יום אחד עליתי לירושלים והוא אומר: חבל מאד, היום כבר עימדו את הקובץ. אבל אם אתה עוד מחר תתן לי את השיר, אני יכול להיזי שם עמודים. אותו לילה ישבתי בעלייה של בית-מלון קטן, ישבתי כל הלילה רדום והוזה, נרדם ומתעורר, ועם זריחת השמש זה בא. כל שחשתי כל חיי וכל שחשתי כל אותן שנים שלא ניתנה לנו דריסת רגל בירושלים. לא רק אני הייתי שם. גם ביתי וגם כל אותם דורות שלא זכו והעם שנכחד והיה לאפר.

(קורא את השיר).

פגישות עם אצ"ג*

יוחנן ארנון

כ"ט באייר תשל"ג (31.5.1973)

בשעה 11.45 הגיע אצ"ג, לבוש חולצה ועניבה, בלי מעיל. הוא הביא אתו דף מעתון "7 ימים" ("ידיעות אחרונות") מיום 30.3.1973 ובו מאמר מאת מ. קליר "הסוואר-הפילוסוף" [על אריק הופר]. הוא מצטט את הופר האומר שהכפרה היחידה לעמי אירופה על פשעייהם נגד ששת המיליונים יכולה אולי להיות, שששה מליוני גויים יתגירו. אצ"ג אמר שזה בדיוק הרעיון שלו כפי שהוא ביטא אותו ב"רחובות הנהר". ג.ק. שנכת, פתח את "רחובות הנהר" בעמוד רמ"ב והראה לי את השיר "אין עוד משלים" מתוך המחזור "לאלהים באירפה", שם כתוב:

"ואם יש עוד תשובת-טהרה לנוצרי עולם זה –

היא: ודוי: הם חטאו. הם רוצים את החסד הכאב:

להיות יהודים ובגורל יהודי: תמיד סנה...

מני מלך על כס ועד האכר בשדה:

להעלות על תרנם דגלו וסמלו של דוד..."

אמרתי שהרי יש שיר שלם על נושא זה והוא "מלחמתנו הקדושה" ("רחובות הנהר" עמ' ע.). שם כתוב:

"יעלה ויראה זה העם הצדיק ויקראני בשמי: ישראל!

דס-הטרפה-שבי-מגזעי נגר עם המילה... והוא אפל;

אמר לנפשי: הנה יצאתי מעם חיתו יער בלילך...

כלמה ועצב עטפוני. התרשני ישראל לילך באשר תלך?"

אצ"ג אמר שלא נזכר בשיר הזה והסכים עמי. אותו מעניין איך עוברים רעיונות בעולם מאדם לאדם או כיצד בני אדם שונים הוגים אותם הרעיונות. הדבר הזה מעסיק אותו כבר זמן רב. הוא גם קרא באיזה מאמר על הפילוסוף אמיל דוד דורקהיים [1858-1917] המדבר על "Religion der Sehnsucht", כאשר נשאל מה עוד נשאר חרוץ מן האכזבות מן הקומוניזם וכו'. אצ"ג אמר שזה בדיוק מה שהוא כינה בשם "דת-הכיסופים". הראתי לו את הכרך "סנונית" שמצאתי בספריית שער ציון (שנה א'), גל' אר) ואמרתי לו שטרם מצאתי את סיפורו "הנסיעה". שהתפרסם באותה שנה בגליון ד'. אצ"ג דיפדף בכרך ואמר שארשום לו ש"מ. בן-גורן" הוא מאיר הרטינר, ש"הרצלוביץ" הוא אשר ברש וש"אמין" הוא וויטקובר. אמין" הן ראשי-תיבות ל"אני יהודי מאמין נוצרי". ג.ק. הזכיר את יוסף טנבוים וספרו "גאליציען מייך אלטע היים". "מתי זה יצא?" שאל אצ"ג כאשר הבאתי לו את הספר. אך כשראה שהוא יצא רק בשנת 1952, אמר "דאס טויגט שוין נישט!" [זה כבר אינו שווה. כלומר רחוק די מתקופת האירועים, י.א.]. הוא נזכר איך זרקו אז בדמבליץ יהודים מן הרכבת מעל הגשר אל תוך הנהר ויסלה. הם האישו את מהירות הרכבת וזרקו את היהודים דרך החלונות. ואצ"ג היה באותה הרכבת ואינו יודע איך ניצל.

הוא סיפר שאחרי הפוגרום בלבוב [1918] כתב דבר מה כדי לפרסם על הפוגרום; בעת שברחו הסתירה אמו את כתב-היד ביחד עם תמונות מן הפוגרום שצילמו הפולנים